

مقدمه

یکی از مؤلفه‌های برنامه‌ریزی درس تربیت‌بدنی، سنجش و ارزیابی است. سنجش و ارزیابی درس تربیت‌بدنی پیچیده و دشوار است. سنجش و ارزیابی فعالیت‌های دانش‌آموزان در سه حوزه یادگیری شناختی، عاطفی - اجتماعی و روانی - حرکتی نیازمند پیروی از قواعد خاصی است. به دلیل ابهام‌های موجود در سنجش و ارزیابی حوزه یادگیری روانی - حرکتی شامل آمادگی جسمانی، مهارت‌های پایه و پیشرفته ورزشی به‌عنوان محتوای اصلی برنامه درس تربیت‌بدنی و ورزش در مدارس - که همواره بر سر چگونگی آن بحث و نظر است - در این مقاله، سعی شده است با معرفی روبریک‌های ویژه اندازه‌گیری توانایی‌های جسمانی و حرکتی دانش‌آموزان به بخشی از نیازهای معلمان تربیت‌بدنی در این‌باره پاسخ داده شود. بنابراین، هدف مقاله حاضر، نه پرداختن به بعد نظری سنجش و ارزیابی

طراحی روبریک‌های چک‌لیستی و امتیازی برای درس تربیت‌بدنی

دکتر محسن حلاجی

عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان

بیژن شیری

کارشناس ارشد تربیت‌بدنی

بلکه رفع مشکل عملی معلمان در اندازه‌گیری، سنجش و امتیاز دادن به توانایی‌ها و مهارت‌های دانش‌آموزان در تجارب عملی است.

این مقاله به شکل کاربردی تنظیم شده است و در آن، از پرداختن به بحث‌های نظری و توضیحات خودداری می‌شود. روبریک‌ها انواع مختلفی دارند. آن‌ها به منظورهای مختلف طراحی و متناسب با شرایط در ارزشیابی‌های مستمر و پایانی مورد استفاده قرار می‌گیرند. اصطلاحاتی که با روبریک همراه‌اند، عبارت‌اند از: معیار نمره‌گذاری (امتیازدهی)، سطوح عملکرد، معیارهای فرایندی (سنجش و ارزیابی عملکرد)، معیارهای نتیجه‌ای (سنجش و ارزیابی سنتی)، روبریک‌های عمومی، روبریک‌های مبتنی بر یک وظیفه خاص. در این مقاله، دو نوع روبریک چک لیستی و امتیازی را که در ارزشیابی مستمر مورد استفاده قرار می‌گیرند، معرفی می‌کنیم اما ابتدا باید بدانیم که روبریک‌ها چه هستند و چه هدفی را دنبال می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: درس تربیت‌بدنی، سنجش و ارزیابی، معلمان، روبریک

روبریک‌ها چه هستند؟

روبریک‌ها ...
• قوانینی برای تنظیم عملکرد مورد انتظار از دانش‌آموزان؛
• دستورالعمل‌هایی برای کسانی که عملکرد را ارزیابی می‌کنند؛
• نقشه راهی برای دانش‌آموزان تا به سمت مقصد هدایت شوند؛
• معیارهایی برای عملکرد دانش‌آموزان هستند.

اهداف روبریک چیست؟

• تعیین عمل موفقیت‌آمیز و عالی؛
• کمک به برنامه‌معلمان که چگونه دانش‌آموزان می‌توانند به موفقیت برسند؛
• هم‌ترازی معیارها و هدف‌های آموزشی؛
• برآورد و تعیین میزانی که یک دانش‌آموز به هدف‌های آموزشی می‌رسد؛
• تعیین امتیاز (نمره) دقیق‌تر و صحیح‌تر

برای عملکرد دانش‌آموزان؛
• مستند کردن روش مورد استفاده در قضاوت درباره عملکرد دانش‌آموزان؛

روبریک چک لیستی ویژگی‌های روبریک چک لیستی

• آنچه به‌عنوان معیار در نظر گرفته‌اید وجود دارد یا نه؛
• در آن هیچ تلاشی برای تعیین درجه کیفیت معیارها صورت نمی‌گیرد؛
• یک ابزار ارزیابی خوب برای سنجش و ارزیابی مستمر است؛
• طراحی ساده‌ای دارد.

در این نوع روبریک، چون هدف، دست یافتن به وجود و یا عدم‌وجود معیار از پیش تعیین شده در روبریک است. برای نمونه در روبریک پرتاب و دریافت بالای سر، چرخش تنه از کمر معیاری برای صحت پرتاب به بالاست. معلمان تربیت‌بدنی و ورزش می‌توانند از این روبریک در ارزشیابی مستمر استفاده کنند. این بدین علت است که معلم قصد نمره دادن ندارد و فقط می‌کوشد مشاهده کند که آیا دانش‌آموز به معیار موردنظر دست پیدا کرده است یا خیر. بنابراین، این نوع روبریک مناسب نمره‌دادن نیست! در اینجا برای آشنایی بیشتر با روبریک‌های چک‌لیستی، چند نمونه از آن‌ها را که قبلاً طراحی شده و مورد استفاده قرار گرفته‌اند، به نمایش می‌گذاریم.

جداول ۱،۲،۳

روبریک با سیستم امتیازدهی

ویژگی‌های روبریک با سیستم امتیازدهی
• امتیازدهی به معیارهای از پیش تعیین شده؛
• هیچ تلاشی برای تعیین درجه کیفیت معیارها صورت نمی‌گیرد؛
• ابزار خوب برای سنجش و ارزیابی مستمر؛
• دارای طراحی ساده.

در این نوع روبریک، هدف علاوه بر دست یافتن به وجود و یا نبود معیار از پیش تعیین شده در روبریک است. بلکه معلمان تربیت‌بدنی و

**معلمان
تربیت‌بدنی و
ورزش می‌توانند
از این روبریک
در ارزشیابی
مستمر استفاده
کنند**

ورزش می‌توانند در صورت دستیابی دانش‌آموزان به معیار به آن نمره بدهند. به عبارت دیگر به نحوه انجام فعالیت مطابق با معیار، عددی که در روبریک است، ثبت می‌شود. بنابراین، معلم در این نوع روبریک برای تعیین درجه کیفیت معیارها کوششی نمی‌کند. از این روبریک می‌توان در ارزشیابی مستمر استفاده کرد. در اینجا برای آشنایی بیشتر با روبریک‌های امتیازدهی چند نمونه از آن‌ها که قبلاً طراحی شده و مورد استفاده قرار گرفته‌اند، به نمایش گذاشته می‌شود.

جدول ۴

جدول ۱. روبریک چک لیستی برای سنجش و ارزیابی عناصر مهم در پرتاب توپ به بالای سر و گرفتن آن (طراحی شده برای دانش‌آموزان پایه دوم)

پرتاب و دریافت بالای سر	
نام دانش‌آموز	
چک (✓) کنید که کدام یک از عناصر مهم توسط دانش‌آموز نشان داده می‌شود:	
<ul style="list-style-type: none"> ۱. گام جانبی ۲. چرخش تنه از کمر ۳. آرنج‌ها دور از بدن خم شده و در حالی که دارای نوسان است، به عقب باز می‌شود. ۴. گرفتن ۱. آرنج‌ها برای گرفتن خم شده و آماده برای گرفتن‌اند. ۲. دست‌ها در مسیر پرواز توپ تنظیم می‌شوند. ۳. تماس با دست و آرنج خم شده صورت می‌گیرد. ۴. نیروی توپ توسط دست‌ها و بازوها جذب می‌شود. 	
تعریف عملکردی	
وجود معیار: به معنی مشاهده معیار در بیش از نیمی از کوشش‌های دانش‌آموزانی است که مهارت‌های فردی خود را نشان می‌دهند.	
عدم وجود معیار: به معنی مشاهده معیار در کمتر از نیمی از کوشش‌های دانش‌آموزانی است که مهارت‌های فردی خود را نشان می‌دهند.	

جدول ۲. روبریک چک لیستی برای سنجش و ارزیابی مسیرهای جابه‌جایی (طراحی شده برای دانش‌آموزان پایه اول)

مسیرهای جابه‌جایی	
نام دانش‌آموز	
چک (✓) بله، اگر یادگیرنده می‌تواند آن را انجام دهد، و خیر اگر یادگیرنده نمی‌تواند آن را انجام دهد.	
بله	خیر
<ul style="list-style-type: none"> ۱. پرش در عرض سالن در یک مسیر مستقیم ۲. چهار نعل رفتن در عرض سالن در یک مسیر مستقیم ۳. راه رفتن در یک مسیر مستقیم، مسیر منحنی و مسیر زیگزاگ ۴. دویدن در یک مسیر مستقیم، مسیر منحنی و مسیر زیگزاگ ۵. سرسره رفتن در عرض سالن در یک مسیر مستقیم. 	
تعریف عملکرد	
وجود معیار: به معنی مشاهده معیار در بیش از نیمی از کوشش‌های دانش‌آموزانی است که مهارت‌های فردی خود را نشان می‌دهند.	
نبود معیار: به معنی مشاهده معیار در کمتر از نیمی از کوشش‌های دانش‌آموزانی است که مهارت‌های فردی خود را نشان می‌دهند.	

جدول ۳. روبریک چک‌لیستی برای سنجش و ارزیابی عناصر مهم در حرکت ضربه بالای سر در بدمینتون (طراحی شده برای دانش‌آموزان دوره متوسطه)

ضربه بالای سر در بدمینتون

۱. موقعیت آماده، گذاشتن سریع پاها در موقعیت
۲. شانه‌ها عمود بر تور
۳. آماده‌سازی اولیه راکت
۴. برخورد گوی پردهار مخصوص بدمینتون با راکت در بالای سر
۵. خم شدن سریع و ناگهانی مع دست در زمان تماس
۶. دنبال کردن مسیر توپ

تعریف عملکرد

وجود معیار: به معنی مشاهده معیار در بیش از نیمی از کوشش‌های دانش‌آموزانی است که مهارت‌های فردی خود را نشان می‌دهند.
نبود معیار: به معنی مشاهده معیار در کمتر از نیمی از کوشش‌های دانش‌آموزانی که مهارت‌های فردی خود می‌دهند.

جدول ۴. روبریک با سیستم امتیازدهی برای نمونه کار با موضوع آمادگی جسمانی (طراحی شده برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول)

نام دانش‌آموز.....

چک (✓) نشان می‌دهد که کدام‌یک از وظایف کامل شده است.

• تست آمادگی جسمانی (۱۰ امتیاز)

۱. دراز و نشست در یک دقیقه (۲ امتیاز)
۲. یک مایل دویدن (۴ امتیاز)
۳. شنا رفتن با کشش بازو (۲ امتیاز)
۴. نشستن و حرکت دادن انگشتان دست روی خط‌کش به سمت جلو (۲ امتیاز)
۵. اندازه‌گیری چربی بدن (اختیاری)

• ورود تناسب اندام (۴۵ امتیاز)

۱. محاسبه میزان ضربان قلب (۲ امتیاز)
۲. تجزیه و تحلیل نیازها (۳ امتیاز)
۳. برنامه‌ریزی برای بهبود (۵ امتیاز)
۴. جدول ضبط کارهای انجام شده (۵ امتیاز)
۵. نمودار تکمیلی از ورود تمرین (۱۵ امتیاز)
۶. مطالب مجله هفتگی (۱۵ امتیاز)

امتیاز کل

تعاریف عملکرد:

کامل - وظایف تکمیل و ثبت شده‌اند.
 ناقص - یکی (یا بیشتر) از یکی از تکالیف ناقص انجام شده است.

نکته: دقت کنید که بررسی شدن تکلیف به معنی این است که چنانچه تکلیف کامل نشود، دانش‌آموز به‌طور کلی از نمره آن بخش محروم می‌شود و نمی‌توان به آن نمره‌ای کمتر از حد تعیین شده داد. به عبارت دیگر، دانش‌آموزان یا موفق به دریافت نمره می‌شود یا نمی‌شود.

پی‌نوشت

۱. به مجموعه‌ای از تیم‌های امتیازدهی و نمره‌دهی در سامانه‌های آموزشی گفته می‌شود که مطابق با معیارها و استانداردهای مشخص برای ارزیابی کیفی به کار می‌روند.

منابع

Lund, J.L. (2005). CREATING RUBRICS FOR PHYSICAL EDUCATION. Assessment Series K-12 Physical Education. Retrieved from www.Amazon.com 2016.